Reportage Bewoners moeten De Drie Hoven verlaten

Sollen en leuren met bejaarden

De kamers zijn er groot en de vriendschappen hecht, maar het pand is uitgewoond en de ouderen van verzorgingshuis De Drie Hoven móeten verhuizen. ‘Wat ze me hebben aangedaan, kan ik ze nooit vergeven.’

→ **De Drie Hoven.** FOTO’S MAARTEN BOSWIJK

Malika Sevil
ZORG

Eigenlijk was zij in verzorgingshuis De Drie Hoven aan de Louis Bouwmeesterstraat in Slotervaart altijd degene met de sussende woorden. Als iemand zich zorgen maakte over de toekomst had Miep Loots (91) een scala aan opbeurende teksten: ‘Het komt wel goed.’ ‘Laat maar over je heen komen.’ En: ‘Alles komt op zijn plaats.’

Toen ze zelf noodgedwongen naar het Leo Polakhuis verhuisde, in november 2018, en ze vanuit haar makkelijke stoel al haar vertrouwde meubels in haar nieuwe stulp zag staan, dacht ze met haar optimistische inborst nog steeds: valt alles mee.

Toen wel, ja. Loots blikt terug. Ze zit bij het raam op de zevende etage. Blauwe trui, rode bril, groene Crocs en een knalgele button met de tekst: ‘Ik ben slechtziend’. Het is vier maanden na de verhuizing. “En ik ben nog steeds nerveus.”

De confrontatie kwam op de tweede dag, toen ze haar kamer verliet en op zoek ging naar de lift. Loots heeft de oogziekte glaucoom. Met haar linkeroog ziet ze nog geen dertig procent, en de rechter is nagenoeg blind. In de lift zoekt ze houvast aan de knopjes. “Allemaal zwart, met zwarte cijfers. Ik zie er niks van.” Loots heeft gevoelloze vingers, dus het reliëf tasten gaat niet. Ze gaat dus op de gok. Als iemand instapt, vraagt ze de weg. Als niemand instapt, gaat ze doelloos van etage naar etage.

“Laatst was ik drie keer achter elkaar op de negende verdieping.” Zenuwslopend. De plastic zakjes waar haar medicijnen in verpakt zijn, krijgt ze niet open. “Ik zit te trekken aan die dingen, maar het lukt niet. Als ik hulp wil, moet ik dat vragen. Daarna is het afwachten of er iemand komt, want ze hebben het vreselijk druk, de dames.”

Als ze een batterijtje voor haar hoorapparaat nodig heeft, weet mevrouw Loots niet bij wie ze

→ Miep Loots

In de lift zoekt ze houvast aan de knopjes. ‘Allemaal zwart, met zwarte cijfers. Ik zie er niks van’

moet aankloppen. “Dan denk ik: zal ik het vragen? Zal ik het niet vragen? Ach, laat ook maar.”

Op tafel ligt een kloek vergrootglas, ernaast een afstandsbediening met extra grote knoppen.

Die nervositeit werkt door in haar lijf, vervolgt Loots met Amsterdamse tongval. “Ik beef en ik tril. Dat gooi ik op de verandering. Mijn leven is op zijn kop gezet. Andere gewoontes, andere routes, dat werkt toch door in je lichaam. Mijn ogen zijn ook verder achteruitgegaan.”

Miep Loots is een van de 74 bewoners van De Drie Hoven die noodgedwongen moesten verhuizen. Er zitten nog 31 ouderen. Ook zij moeten voor het einde van het jaar naar een ander verpleeghuis.

De reden: het pand uit 1973 voldoet niet meer. Zorginstelling Amstelring, dat het gebouw huurt van Woonzorg Nederland, telt een waslijst aan mankementen: er is een groter risico op legionella omdat het waterleidingsysteem niet up-to-date is, het dak lekt en in het hele pand zit asbest, wat slopen, boren of zagen onmogelijk maakt als er nog mensen wonen. Bovendien voldoet het pand niet aan de eisen van de brandveiligheid.

Kortom: De Drie Hoven moet dicht, zo werd in 2017 duidelijk. Maar de appartementen zijn er ruim en de vriendschappen hecht. Dus werd er geprotesteerd, van zacht gesputter aan de eettafel tot een spandoek aan de gevel. Verzet kan een stevige intentie hebben, maar heeft ook kracht en energie nodig om zich te manifesteren. Een bijdrage die je van mensen van tachtig, negentig of zelfs honderd jaar niet kan verwachten.

Het stille protest van Loots keert zich nu bijvoorbeeld tegen de laatste twee volle verhuisdozen. “Ik kan de moed niet opbrengen om daaraan te beginnen. Ik ben futloos op dat punt.”

Verdrietig, ellendig en ziek

Zij is niet de enige met heimwee. Haar vriendin Map Hesseling (102), die een paar maanden eerder, met tranen in de ogen, van De Drie Hoven naar het Leo Polakhuis verhuisde, is er nog steeds stuk van. “Ze schiet steeds vol. Dan vraag ik: ‘Zou je terug willen naar De Drie Hoven?’ Dan zegt ze: ‘O ja. Maar dat kan niet want het loopt daar leeg.’” Loots sleept haar mee naar de bingo, bloemschikken, muziekgymnastiek en laatst zelfs naar carnaval. “Ik stort me op de activiteiten, misschien is dat ook een vorm van weglopen van alles.”

Hesseling wil niet meer geïnterviewd worden, laat ze geëmotioneerd door de telefoon weten. Ze is te verdrietig en ze voelt zich ellendig en ziek. “Wat ze me hebben aangedaan, kan ik ze nooit vergeven. Oude mensen moet je niet meer verplaatsen. Meer wil ik er niet over zeggen. Het helpt nu toch niet meer.”

De bewoners van De Drie Hoven staan voor een groep van honderden oudere Amsterdammers die de afgelopen jaren gedwongen moesten verhuizen van het ene naar het andere zorg-

Zou je terug willen naar De Drie Hoven? Dan zegt ze: ‘O ja. Maar dat kan niet want het loopt daar leeg’

Reactie Amstelring

Het is geen lichtzinnig besluit om De Drie Hoven te sluiten, zegt Ivo van der Klei, bestuurder van Amstelring. Door overheidsbeleid verdwijnen verzorgingshuizen oude stijl. Er komen verpleeghuizen voor terug, soms op dezelfde plek. Uit onderzoek door deskundigen bleek dat De Drie Hoven niet is te transformeren tot een verpleeghuis met genoeg ruimte voor rolstoelen, rollators, bedden die over de gang worden gerold en tilliften. De structuur van het gebouw leent zich daar niet voor, stelt Amstelring. “Het pand is beroemd vanwege de architectuur: binnen De Drie Hoven staan overal betonnen pilaren. De plafonds zijn laag. Zelfs na een grote renovatie kan het geen optimaal gebouw zijn voor verpleging.”

Bovendien zit in het pand veel asbest. Renovatie zou enorm veel overlast veroorzaken, zegt Van der Klei. “Het zou twee keer verhuizen betekenen. Een keer naar een tijdelijke locatie en een keer naar de gerenoveerde woning. Die overlast is ingrijpender dan wat we nu hebben besloten: een nieuwe woning zoeken die past bij de wensen van de individuele bewoner.”

Van der Klei begrijpt dat een verhuizing ‘ontzettend ingrijpend en verdrietig’ is. “Bewoners raken van streek en door de war, ongeacht hoe goed je de begeleiding vormgeeft.”

Na klachten van Miep Loots en haar vriendinnen over de koude ontvangst in het Leo Polakhuis is daar het welkomstcomité nieuw leven ingeblazen. Nieuwe bewoners worden voortaan weer door bewoners en medewerkers opgevangen en rondgeleid.

of verpleeghuis. Door landelijke hervormingen van de ouderenzorg moeten mensen zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen, met zorg aan huis. Alleen als ouderen blijvend intensieve zorg nodig hebben, kunnen ze een plek in een verpleeghuis krijgen.

Het oude model 'verzorgingshuis', zoals De Drie Hoven, past niet meer in dat plaatje. Net zo min als de andere instellingen die noodgedwongen moesten sluiten.

Tombola

Tussen 2015 en 2016 is het aantal verzorgingshuisplekken in Amsterdam bijna gehalveerd, van 2931 plekken naar 1655 plekken, blijkt uit cijfers van zorgkoepel Sigra. Het Sint Jacob aan de Plantage Middenlaan moest dicht, net als de Wittenberg in de Plantagebuurt en de Bernardus aan de Marnixstraat. Het Willem Dreeshuis in Oost moest ook weg, tot groot verdriet van de bewoners. Intussen worden er verpleeghuisplekken en zelfstandige ouderenwoningen bijgebouwd, maar in deze tombola is er met de ouderen toch heel wat af geleurd. Sommige mensen moesten zelfs twee of drie keer verhuizen.

En het is nog niet klaar. Over een paar maanden sluit d'Oude Raai voor een grondige transformatie tot verpleeghuis en moeten de zestig bewoners naar de Riekerhof verhuizen. Volgens de laatste meting van de gemeente zijn er nu 1685 zelfstandige woonplekken in de zorg en verpleeghuizen, en 4735 verpleeghuisplekken.

Luda van de Wert (78), een van de 31 bewoners die nog in De Drie Hoven woont, komt net van het Filosofisch Café. Want De Drie Hoven mag een echt Amsterdams verzorgingshuis zijn, met Amsterdamse gebbetjes, Johnny Jordaan en André Hazes, gelukkig voor Van de Wert biedt het activiteitenprogramma ook diepgang. Vandaag de vraag: wat is natuur? "We hebben naar een opname van de Stille Oceaan geluisterd. Ik herkende ook het geluid van de golven, maar niet van de Stille Oceaan, maar van de Atlantische Oceaan."

Haar ruime appartement staat vol souvenirs, foto's en boeken. Er ligt een televisiegids en een boekje *Avanti Avanti*, de Italiaanse les die ze laatst weer heeft opgepakt. Onder een antiek klokje staat een Senseoblik. Ernaast een doos met alle benodigdheden voor digitale televisie.

Van de Wert is in 1939 geboren met de groeistoornis achondroplasie. Ze meet 1,22 meter. Haar moeder zei altijd: 'Je hoeft je niet te schamen. Jij bent kort en zij zijn lang.' Het was een vaststaand feit, dus maak er maar wat van. Dat deed ze: ze werkte veertig jaar bij de belastingdienst. Maar ook nu blijft ze zo onafhankelijk als mogelijk. Met haar grijpers in verschillende maten pakt ze alles waar ze met haar korte armen niet bij kan. Ze is helder in haar hoofd, dat helpt enorm. "Kijk," zegt ze, als ze haar armen naar voren steekt: "soms zeggen mensen: je moet je armen meer strekken. Maar dat kan ik niet."

Om haar pols zit een alarmknop. Met haar op maat gemaakte elektrische kar maakt ze nog elke dag een ommetje.

Naar de ganzen. Ze heeft er net, tijdens de filosofieles, nog over verteld. "Er is hier in de buurt een vijver met ganzen. Zij zijn nieuwsgierig. Dan blijf ik doodstil zitten en wacht ik af wat ze gaan doen. Ze lopen om me heen en kijken naar me. Schitterend. Dan komt er vaak iemand voorbij die zegt: 'Heeft u last van die beesten?' Ik zeg: 'Welnee. Ik vind het prachtig'."

Nu slepen ze elkaar er doorheen. Miep, Map en nog een vriendin, Suze. Ze eten elke dag samen

Graag samen blijven

De Drie Hoven vindt ze 'gemoedelijk'. Waar ze naartoe wil, zegt ze liever niet, want de aanvraag loopt en Van de Wert wil het proces niet verstoren. Het is al spannend genoeg. Intussen dringen zich praktische vragen op. Passen alle spullen in de nieuwe kamer? Hoe moet dat als ze halsoverkop moet verhuizen? "Wat als de was dan bij de wasserij is?" Stilte. "Nou ja, dat zullen ze dan wel nasturen."

Maakt ze zich zorgen? Ze kijkt naar buiten. "Ik hoop alleen maar dat het geen bezwaar is dat ze me moeten assisteren als ik naar het toilet moet."

Miep Loots had de eerste dagen in het Leo Polakhuis graag een gids gehad – iemand om haar op weg te helpen. "De begeleiding was in De Drie Hoven goed, maar hier was die ineens afgelopen. We zijn gedumpt als het ware. Zoek het maar uit."

'Hier was de begeleiding ineens afgelopen. We zijn gedumpt als het ware. Zoek het maar uit'

Nu slepen ze elkaar er doorheen. Miep, Map en nog een vriendin, Suze. Ze eten elke dag samen. Map trekt altijd het plastic dekseltje van de appelmoes voor Miep. "En ze schenkt ook mijn water bij." Suze (84) snijdt haar vlees. "Dan zegt ze: 'Kom hier, je zit te knoeien.' Gelukkig hebben we elkaar. We wilden ook heel graag samen blijven."

De deur platlopen

Loots kwam als laatste. Ze moest wachten op plek in het Leo Polakhuis. "Dan zit je dus eigenlijk te hopen op iemands dood. Vreselijk."

Voor Loots was De Drie Hoven ooit haar redding. Jarenlang woonde ze ertegenover, samen met haar man, een gepensioneerde magazijnchef. Toen hij overleed, was het verdriet zo groot dat Loots alles uit haar handen liet vallen, koken, poetsen en de post. "Ik zorgde niet meer goed voor mezelf."

Ze had gehoord dat ze aan de overkant kon eten. Na twee maanden klopte ze bij De Drie Hoven aan. Bij de maaltijd hoorde ze over de zangles, en daar weer over de andere activiteiten. Voordat ze er ging wonen, liep ze er al acht jaar de deur plat. Ze vond naast een warme maaltijd nieuwe vrienden.

De Drie Hoven was ook een plek van ingesleten rituelen. De zaterdag begon met koffie en gebak en liep naadloos over in wijn met een blokje kaas en een plakje worst. "De één had toastjes bij zich, de ander Paturain." Rummikuppen was vaste prik. "We verwenden onszelf. Dat kun je in het Leo Polak niet doen. Daar is de wijn te koop. Ik zie ons al zitten met onze meegebrachte fles."

Op de eerste etage van De Drie Hoven woont Jan Carel Landegent (96). Hij heeft als marinier de Slag in de Javazee meegemaakt. Tot op de dag van vandaag wordt hij geteisterd door oorlogstrauma's, ook al heeft hij naar eigen zeggen in zijn leven vier psychiaters versleten. Hij wacht op een plek in het Leo Polakhuis. Onder geen beding op de begane grond, heeft hij ze daar duidelijk gemaakt, omdat hij in oorlogstijd zag dat er 'vooral op de begane grond werd geplunderd en gemoord'.

Met liefde verzorgd

De sluiting maakt hem verdrietig. "Ik ben hier drie jaar geleden doodziek opgenomen en al die tijd met liefde verzorgd. Soms komt een broeder of zuster afscheid nemen. Dat is om droef van te worden, want je weet nooit of je elkander ooit weer ziet. Ik heb ze gezegd: 'Ik ben 96 jaar, ik heb kanker en niet meer lang te leven. Vinden jullie het goed dat ik elke laatste dag van het kwartaal, tot aan mijn dood, nog even bel? Dat zou mij goed doen.' Nou dat mag. Dus dat ga ik doen. Dan bel ik en zeg: 'Ik ben je nog niet vergeten.'"

Het maakt hem triest afscheid te nemen van de mensen, maar tegelijkertijd maakt hij zich geen zorgen over de verhuizing. "Ik weet dat aan alles een einde komt, ook aan mijn leven." Landegent staat op en loopt naar de kast waar hij het boek *Wij zijn ons brein* van Dick Swaab pakt. "Weet je wat onze beroemde hersenonderzoeker zegt?" Hij brengt het met zwaar aangezette dictie: "Het leven is een seksueel overdraagbare ziekte die altijd eindigt met de dood."

Uitgewoond

Over de sluiting van verzorgingshuis De Drie Hoven is de achtdelige documentaire *Uitgewoond* gemaakt. In de serie volgt documentairemaakster Marijke Schonewille de bewoners vanaf april 2018. VPRO online zendt de webserie uit op www.vpro.nl/programmas/uitgewoond.

→ **De Drie Hoven.** FOTO'S MAARTEN BOSWIJK

Zo kun je oudere mensen wel verhuizen

Het adagium 'Oude bomen moet je niet verplanten', gaat lang niet altijd op, zegt ouderenpsycholoog Sarah Blom.

Blom baseert zich op ervaringen uit haar praktijk, maar ook op een onderzoek van de Vrije Universiteit uit 2013, waaruit blijkt dat zelfstandig wonende ouderen na een verhuizing naar een verzorgingshuis juist kunnen opleven. Conclusie: ouderen kunnen zich goed aanpassen. Ook voelen ze zich na verhuizing minder eenzaam.

Er is wel een groot verschil met de bewoners van De Drie Hoven. Die zitten al op hun plek en hebben vrienden. Wat een gedwongen verhuizing met mensen in hun situatie doet, is nooit onderzocht.

"We weten dat een verhuizing vaak ingrijpend is, zeker als iemand is gesetteld en weer opnieuw moet beginnen," zegt Theo van Tilburg, hoogleraar sociologie aan de VU. "De dagelijkse gang van zaken moet je weer opbouwen. Mensen die echt oud zijn, hebben niet zoveel energie om dat te doen."

Mensen zijn vaak bezorgd over zo'n aanstaande verhuizing, zegt Blom. En als je die, zoals de bewoners van De Drie Hoven 'maar hebt te slikken', dan stapelen op de angsten ook nog emoties als boosheid, somberheid en hulpeloosheid. "Als het wordt opgelegd, kan iemand zich er moeilijk bij neerleggen."

Maar Blom benadrukt dat een verhuizing eng lijkt, maar ook goed kan uitpakken. "Zeker als mensen in een tochtig, ongezond, oud gebouw zitten waar geen goede faciliteiten als een tillift zijn. Daar zie je vaak dat medewerkers overbelast raken, omdat ze bijvoorbeeld te veel moeten tillen. Dan gaat er zoveel energie naar zelfbehoud, dat er weinig puf overblijft om voor de bewoners te zorgen. Dan kunnen ouderen eenmaal in een modern, fris, gezellig huis, met goede zorg, weer opbloeien," zegt Blom.

Ruimtelijk geheugen

Maar, dit alles met een grote kanttekening: verhuis de mensen wel zorgvuldig. "Soms hoor ik van cliënten dat ze totaal onaangekondigd in een verpleeghuis zijn neergezet. 'Ik dacht dat we een stukje gingen rijden,' zeggen ze dan. Dat is een traumatische ervaring, waar mensen jarenlang in kunnen blijven hangen. Doodzonde."

Hoe moet het wel? Vaak adviseert Blom in de weken voor de verhuizing samen foto's van het nieuwe huis te bekijken. "En ga er vooraf eens koffiedrinken. Al kan dat bij sommige mensen met dementie zoveel stress geven dat iemand juist achteruit gaat." Kijk dus per persoon wat past.

Ander advies: neem de oude meubels mee naar de nieuwe stek en zet ze in de vertrouwde opstelling. "Mensen hebben een ruimtelijk geheugen. Dat bepaalt hoe ze zich in een ruimte voortbewegen. Als iemand bijvoorbeeld jarenlang rechts uit bed is gestapt en hij moet dat ineens aan de linkerkant doen, dan kan hij, omdat het niet lukt om uit bed te stappen, bedlegerig worden. Dat lijken kleine dingen, maar ouderen kunnen erdoor achteruitgaan."

Waarschuwing

Wacht dus met de nieuwe sta-opstoel voor moeder. "Die stoel is zo anders dat het geheugen haar in de steek kan laten. Dan kan ze er juist niet goed uitkomen. Als iemand elke keer dat ze naar de wc moet, langer blijft zitten, kan de blaas verzwakken. Dat kan het begin zijn van incontinentie."

Introduceer dus zo min mogelijk nieuwe dingen. "Zo'n sta-opstoel kan ook zo niet te begrijpen en vreemd zijn dat mensen zich in hun nieuwe omgeving nog minder vertrouwd voelen."

Tot slot nog een waarschuwing voor de familieleden en vrienden. Hamer niet te veel op alle voordelen van verhuizen. "'Je krijgt een mooiere kamer, het huis is licht, het is fris.' Alsof iemand er wel positief tegenover móet staan. Wat zie je dan? Mensen worden opgesloten in hun angst, want ze kunnen niet meer over hun zorgen praten en het dus ook niet verwerken. Dat is gevaarlijk."

Voor Loots was nog geen plek. 'Dan hoop je dus op iemands dood. Vreselijk'

'Ik dacht dat we een stukje gingen rijden,' zeggen ze dan. Traumatisch!